

Dakgenoten

Inzichten en resultaten van de derde creatieve denksessie
over innovatieve huisvesting voor dak- en thuisloze jongeren

In opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Den Haag, 11 december 2020

Matthijs van Kampen, Sociale Impact

Mirella van der Heide, Via Mirella

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	4
Voorwoord	5
Inleiding	6
Uitgangspunt	6
Opdracht	6
Procesverloop van de drie creatieve sessies	6
Terugblik op de derde creatieve sessie	8
Leeswijzer	8
Hoofdstuk 1 – Randvoorwaarden voor innovatieve huisvesting	9
1. Tijdelijke vastigheid	9
2. Menselijke maat als basis	10
3. Serieuze betrokkenheid van hulpverleners	11
Hoofdstuk 2 – Inventarisatie van bestaande concepten	12
Twee opties van benutting leegstaand privaat vastgoed	12
Beoordeling van de opties aan de hand van de randvoorwaarden	14
Hoofdstuk 3 – Creatieve oplossingen	16
1. Huurwoningen met een sociaal beheerder	16
2. Kangoeroewoning 2.0	17
3. Co-living hotel met voorzieningen	17
Hoofdstuk 4 – Reflectie op de huisvestingsconcepten	18
Inzichten van de jongeren	18
Reflectie op de zoommeeting	20
Hoofdstuk 5 – Het vervolg	21
1. Integreren van de welzijns- en vastgoedwereld	21
2. Positieve beeldvorming via marketing & communicatie	22
3. Leren van wat er al is	23
Bijlage 1 – Input vanuit eerdere sessies	24
Bijlage 2 – Bronnen	28

SAMENVATTING

VOORWOORD

De problematiek van dak- en thuisloze jongeren heeft iets weg van een grote puzzel. Oplossingen liggen soms voor de hand, maar initiatieven blijken in de praktijk toch te stuiten op de weerbarstigheid van alledag. De problematiek is groot en er zijn veel verschillende stakeholders met ieder hun eigen visie en werkwijze. Toch merken we bij iedereen die we het afgelopen jaar tijdens de creatieve sessies hebben gesproken een enorme betrokkenheid om een bijdrage te leveren.

Het mooie is dat we niet alleen ‘the usual suspects’ bereid vonden mee te denken, maar dat er ook op andere terreinen mensen waren die zich het lot van de jongeren aantrekken. Uit de eerste sessie eind 2019 kwam een overvloed aan goede ideeën. Dit was niet alleen bij onze sessie het geval, maar ook bij de sessies van de andere twee bureaus die waren gevraagd om innovatieve ideeën te genereren. Na consultatie van de doelgroep in de tweede sessie hebben we gekozen om ons in het verdere traject te richten op de vraagstukken rond innovatieve huisvesting.

De huisvesting van dak- en thuisloze jongeren in Nederland is namelijk een enorme opgave. Het gaat om zoveel meer dan ‘alleen maar’ de huisvesting zelf; ook begeleiding, dagbesteding, netwerk en sociale contacten en vaardigheden spelen een rol bij het voorkomen en/of oplossen van de problematiek. Deze zaken zijn niet los van elkaar te zien. Ook zijn er vaak zo veel verschillende partijen bij betrokken, dat het onoverzichtelijk kan worden. De maatschappelijke opvang, de (lokale) overheid, jeugdzorgorganisaties, woningbouwcorporaties, om maar een paar te noemen. En niet te vergeten de jongeren zelf. Dit is allemaal terug te lezen in dit rapport.

Met plezier kijken we terug op de samenwerking met zowel het ministerie, de twee andere bureaus (Twnql en UITverGROOT) en natuurlijk de jongeren; we hebben deze als aangenaam, constructief en verrijkend ervaren. En trots presenteren we het eindresultaat. We hopen dat we met onze inzet een bijdrage kunnen leveren aan een oplossing voor het probleem. En dat we hiermee de puzzel kloppend kunnen maken.

Den Haag, 11 december 2020

Matthijs van Kampen, Sociale Impact

Mirella van der Heide, Via Mirella

INLEIDING

Over het uitgangspunt, de opdracht en het procesverloop

Uitgangspunt

Het CBS schatte vorig jaar dat er op 1 januari 2016 ongeveer 10.700 jongeren van 18–27 jaar in Nederland dak- en thuisloos waren. Deze jongeren hebben in veel gevallen te maken met complexe, meervoudige problematiek, zoals (een combinatie van) financiële, psychische en/of verslavingsproblemen, soms in combinatie met een (licht) verstandelijke beperking. De jongeren hebben vaak geen stevig sociaal netwerk om op terug te vallen. Velen hebben ook een verleden in de Jeugdzorg en sommigen van hen zijn al eens in aanraking gekomen met politie of justitie.

Hiermee begint het Actieprogramma Dak- en Thuisloze Jongeren 2019-2020 van het Ministerie van VWS. Dit programma heeft als doel om via een continue verbetering van de uitvoeringspraktijk te komen tot een forse vermindering van het aantal dak- en thuisloze jongeren in Nederland. Hierbij wordt ook nadrukkelijk ingezet op het voorkómen dat jongeren in een dergelijke situatie terechtkomen.

Om dit te bereiken bevat het Actieprogramma zeven onderdelen. Eén daarvan is: “vernieuwend denken”. Om tot een succesvolle aanpak te komen, wil het Ministerie gedurende de looptijd van het Actieprogramma creatieve sessies organiseren voor én met dak- en thuisloze jongeren met verschillende achtergronden, en voor én met gemeenten, bedrijven, maatschappelijke organisaties, opleidingsinstituten en medeburgers, dwars door alle belangrijke thema’s en actielijnen heen. Het uitgangspunt is dat de beste ideeën uit deze sessies worden gedeeld met alle relevante partijen en waar mogelijk direct in de praktijk worden gebracht in lokale pilots.

Opdracht

Het ministerie van VWS heeft ons – Matthijs van Kampen en Mirella van der Heide – gevraagd om drie van deze sessies op te zetten en te begeleiden, om tot zoveel mogelijk kansrijke en werkbare oplossingen voor de problematiek van dak- en thuisloosheid onder jongeren te komen. Hieronder beschrijven we kort het proces van alle drie de sessies.

Procesverloop van de drie creatieve sessies

Creatieve sessie 1: Preventie van dak- en thuisloosheid onder jongeren

De eerste sessie vond eind 2019 plaats en ging over preventie: hoe kunnen we er samen voor zorgen dat er minder jongeren dak- en thuisloos worden en/of ervoor zorgen dat jongeren niet (verder) afglijden? Om diep op de materie in te kunnen gaan en een volledig beeld te kunnen schetsen, hebben we deze eerste sessie opgeknipt in drie rondes; één met betrokken professionals vanuit verschillende disciplines, één met ervaringsdeskundige jongeren, en de laatste met beleidsmakers van de gemeente, het ministerie en andere betrokkenen. De belangrijkste aanbevelingen treft u aan in bijlage 1. De project(ideeën) die uit de aanbevelingen gedestilleerd zijn, vormden de input voor creatieve sessie 2, die in september 2020 plaatsvond.

Creatieve sessie 2: Toetsing van ideeën door jongeren uit de doelgroep

Op 10 september 2020 hebben we de (project)ideeën met ervaringsdeskundige jongeren, de andere twee bureaus en de opdrachtgever besproken en gescoord. Hieruit volgden per bureau een top drie van de meest kansrijke ideeën. Voor ons werd al snel duidelijk dat we onze focus op huisvesting moesten leggen. Zoals één van de jongeren namelijk zelf aangaf: 'Alle creatieve ideeën zijn leuk, maar we moeten ook gewoon ergens wonen. Dat is de kern van het probleem!'. Een helder uitgangspunt om sessie 3 voor te gebruiken. De project(ideeën) en voorkeuren staan in een separaat verslag met de titel: Wat zijn volgens de jongeren de beste ideeën om dak- en thuisloosheid onder jongeren te voorkomen en terug te dringen?

Creatieve sessie 3: Innovatieve private huisvesting

Zo kwamen we bij de inhoud van de derde sessie: manieren om huisvestingsmogelijkheden voor dak- en thuisloze jongeren te vergroten. Dat alles onder de noemer 'Dakgenoten'. Omdat er al veel huisvestingsconcepten voor deze doelgroep worden ontwikkeld waarbij de overheid een belangrijke financier is (de maatschappelijke opvang), hebben we ons tijdens deze bijeenkomst gericht op private initiatieven die vernieuwend zijn en als inspiratie kunnen dienen voor de toekomst.

Ook deze sessie hebben we onderverdeeld in twee rondes: de eerste op 5 november met mensen uit de praktijk, en één met ervaringsdeskundige jongeren op 30 november. De tweede hebben we vooral gebruikt om de huisvestingsideeën te toetsen en te verrijken. Dit rapport is de uitkomst van de volledige derde creatieve sessie van november 2020.

Schematisch ziet dit er als volgt uit:

Creatieve sessie	Ronde	Thema	Deelnemers	Resultaat
1	1 - 14 okt. 2019	Preventie van dak- en thuisloosheid onder jongeren	Professionele hulpverleners en andere betrokkenen	Tien projectideeën voor korte, middellange en lange termijn
	2 - 16 okt. 2019		Jongeren uit de doelgroep	
	3 - nov. 2019	Presentatie van de opbrengsten	Betrokken beleidsmakers VWS en gemeente Den Haag	Eindrapportage met aanbevelingen en projectideeën, betrokkenheid lokaal netwerk
2 - 10 sep. 2020		Toetsing ideeën door jongeren uit de doelgroep	Creatieve bureaus, jongeren uit de doelgroep en VWS	Top drie van uit te werken ideeën per bureau
3	1 - 5 nov. 2020	Innovatieve private huisvesting	Particuliere huisvesting, experts vastgoed en marketing	Drie huisvestingsconcepten met randvoorwaarden en actiepunten
	2 - 30 nov. 2020	Verrijking en reflectie	Jongeren uit de doelgroep	

Terugblik op de derde creatieve sessie

We zijn voor het eerste ronde van de derde sessie ‘en petit comité’ fysiek bijeengekomen. Hoewel corona het praktisch lastiger maakte, hebben we hiertoe tóch besloten. Het was voor ons namelijk van belang om elkaar te kunnen zien, en bij elkaar te zijn, om écht van gedachten te wisselen en de inspirerende praktijkvoorbeelden met elkaar te kunnen vergelijken en uit te diepen. Twee mensen uit de praktijk en twee externe professionals¹ zorgden onder onze begeleiding voor een goede balans en dynamiek.

Ter voorbereiding op deze derde sessie hebben we enkele opties verkend om huisvesting voor jongeren te organiseren *buiten* de reguliere opvanginstellingen en met “gebruik” van particulieren. Na afloop van het eerste deel van de sessie hadden we een goed gevoel bij de haalbaarheid en wenselijkheid van een drietal concepten. Deze hebben we vervolgens getoetst en verrijkt met de ervaringsdeskundige jongeren in een Zoommeeting met jongeren² van het Straatconsulaat op 30 november. Mede op basis daarvan hebben we een drietal belangrijke acties geformuleerd, zodat deze huisvestingsconcepten opgepakt kunnen worden.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 hebben de randvoorwaarden voor innovatieve huisvesting opgenomen. Hoofdstuk 2 gaat verder met een inventarisatie van bestaande huisvestingsconcepten met een private insteek. In hoofdstuk 3 staan de drie innovatieve concepten en in hoofdstuk 4 is de reflectie van de jongeren uit de doelgroep zelf weergegeven. Tenslotte staan in hoofdstuk 5 stappen voor een succesvol vervolg.

¹ Fysiek aanwezig waren Anita van Dijk, initiatiefnemer en bewoner van Passant, Geertje van Vliet, coördinator van Emmaus Beeklaan, ir. Wout van der Heijden, projectleider vastgoedprojecten (www.kickstad.nl) en drs. Sabine van Meeteren, marketing- en communicatieprofessional (www.dot-business.nl).

² Per Zoom waren aanwezig Sylvana, Lisa, Vaish en Fatima.

HOOFDSTUK 1 – RANDVOORWAARDEN VOOR INNOVATIEVE HUISVESTING

Belangrijke uitgangspunten voor creatieve oplossingen

Tijdens de sessie op 5 november hebben we gezamenlijk – uit de opbrengst van eerdere sessies en uit de sessie zelf – de belangrijkste randvoorwaarden gedestilleerd. Deze randvoorwaarden laten zien wat voor jongeren belangrijk is wanneer ze een woning krijgen toegewezen. Het zijn:

1. Tijdelijke vastigheid
2. Menselijke maat als basis

Deze randvoorwaarden zijn in principe *altijd* van toepassing bij de huisvesting van dak- en thuisloze jongeren, maar zeker ook van belang bij private vormen. Tot slot noemden zowel de jongeren als de deelnemers dat de volgende randvoorwaarde een essentiële voorwaarde is om de begeleiding succesvol te laten verlopen:

3. Serieuze betrokkenheid van hulpverleners

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op deze randvoorwaarden, die zijn gelardeerd met reacties van de jongeren uit de tweede ronde van de derde sessie.

1. Tijdelijke vastigheid

‘Je moet genoeg tijd hebben om een huis te vinden. Anders maak je misschien verkeerde keuzes. Ik had bijvoorbeeld een veel te duur huis gehuurd en kwam toen in de schulden.’

- Fatima

Veel jongeren die dak- of thuisloos geworden zijn, hebben nare ervaringen opgedaan die ervoor hebben gezorgd dat ze niet aan “alle vinkjes” kunnen voldoen voor een reguliere woning. Het ontbreken van een vast adres, schulden, contact met justitie, gebrek aan papieren; het zijn allemaal zaken die opgelost moeten worden voordat een reguliere woning in zicht komt. De huisvesting bij particulieren moet dus gericht zijn op de periode die in ieder geval lang genoeg duurt om al deze zaken op orde te krijgen. Stabiliteit en doorgroei zijn hierbij ‘key to success’.

In deze periode moet heel duidelijk een stabiele, veilige setting worden gecreëerd. Geen tussentijdse verhuizingen meer. Maar ook veiligheid in termen van huisgenoten (dakgenoten!). Op wat voor manier de jongeren binnenkomen, is niet relevant: dat kan op eigen initiatief zijn, via een reguliere MO-instelling, de GGZ, een huisarts, het Daklozenloket of zelfs de politie: het gaat erom dat er vooraf een inschatting wordt gemaakt óf de jongere geschikt is voor de specifieke vorm van huisvesting.

‘Je moet niet op je 18e weg moeten uit een huis. Dat moet zeker tot je 23e om een goed begin te hebben van je sociale toekomst.’

- Vaish

2. Menselijke maat als basis

Wat in de praktijk goed blijkt te werken bij huisvesting in een particuliere setting is de menselijke maat. Op gezette tijden een kopje thee met elkaar drinken, de vraag: 'hoe gaat het?', van iemand anders krijgen dan je 'officiële' hulpverlener, spulletjes van elkaar kunnen lenen, een huiskamergevoel; het zijn allemaal onderdelen van je ergens thuis mogen en durven voelen, waardoor je weer 'gewoon' een mens bent. Dat is waar veel jongeren behoefte aan hebben en wat ook terugkomt in de evaluatie van de bekende huisvestingsconcepten.

'Iedereen kan bij mij alles lenen. Of ik er een probleem mee heb dat soms iets weg is uit mijn keuken? Ach, het zijn maar spullen.'

- Anita Van Dijk

'Het is fijn als iemand met je meekijkt. Je weet namelijk nog niet alles als je bijvoorbeeld twintig jaar bent.'

- Sylvana

Omdat het initiatief voor gewone en gezellige activiteiten niet altijd bij de jongere zelf vandaan komt, is het nodig een soort beheerder/coördinator/sociaal begeleider te hebben. Ook wel vergelijkbaar, zo zeiden de aanwezigen bij de eerste ronde, met de functie van conciërge op school, of de tante bij wie je je hart kunt uitstorten. Die tante of conciërge moet wel over een bepaald soort competenties beschikken; empathisch vermogen, grenzen kunnen aangeven, mensenkennis, tolerantie, daadkracht. Dat zijn enkele van de onmisbare eigenschappen. Er moet bovendien duidelijkheid zijn over regels: die duidelijkheid biedt structuur, en daarmee ook veiligheid en een gevoel van geborgenheid.

Met name bij jongeren is dat van belang. En vooral bij jongeren is dat moeilijker te realiseren; een professionele begeleider maar ook een 'sociaal begeleider' (zoals de dakgenoot) moet jongeren regelmatig 'achter de broek aan zitten'; het is vergelijkbaar met een opvoedkundige taak, zonder dat je opvoeder bent. Er zijn gradaties in de taken die de sociaal begeleider uitvoert. Van een oogje in het zeil houden, tot meehelpen de administratie op orde te brengen, instanties bellen en begeleiden bij keuzes maken. In ruil daarvoor, zo is de opvatting, mag (moet) ook wat van de jongere gevraagd worden: boodschappen doen, samen koken en samen eten, schoonhouden van eventuele gezamenlijke ruimtes en (mee)organiseren van sociale activiteiten.

'Pleegouders moeten aan veel eisen voldoen en er zijn er te weinig. Dan kan zo'n sociaal beheerder goed helpen.'

- Vaish

'Je zou graag met je vriendinnetjes willen wonen want dat geeft een veilig gevoel. Je moet goed kijken wie goed bij elkaar passen. Kijk bijvoorbeeld in de opvang wie met elkaar omgaan en zet die bij elkaar in één huis. Zet leeftijdsgenoten bij elkaar'

- Vaish

Menselijke maat gaat ook over wie bij wie woont. Jongeren met meervoudige en/of verslavingsproblematiek komen veelal niet in aanmerking voor het huisvesten in particuliere setting. De dakgenoten zijn hier niet op toegerust, en de jongeren geven juist aan dat ze in een zo normaal mogelijke setting willen wonen.

3. Serieuze betrokkenheid van hulpverleners

De professionele begeleiding moet op maat zijn en (regelmatige) afstemming met de sociaal begeleider is van belang. Om een vinger aan de pols te houden, om voortgang te monitoren en ook om alle dakgenoten het gevoel te geven dat ze er niet alleen voor staan. Naast de persoonlijke begeleiding van de jongere is het ook belangrijk dat de jongere structuur heeft en iets om handen heeft; er moet sprake zijn van (vrijwillige) dagbesteding, een opleiding of werk.

'De hulpverlening moet wel op maat zijn.'

- Lisa

'Je moet ook zorgen voor dagbesteding; iemand die bij je in huis woont en de hele dag thuis zit, werkt niet stimulerend.'

- Fatima

Alleen zo kan de jongere deel uitmaken van een sociale omgeving en (weer) integreren. Wanneer de omgeving ziet dat de jongere meedoet, is dat goed voor de mogelijke interactie en het zelfbeeld van de jongere; het leidt tot destigmatisering van de doelgroep. In plaats van veroorzaker van een probleem (- vermeende – overlast zoals geluid, afval, drugs, criminaliteit) is de jongere deel van de oplossing.

HOOFDSTUK 2 – INVENTARISATIE VAN BESTAANDE CONCEPTEN

Verkenning van de benutting van leegstaand privaat vastgoed

In deze inventarisatie hebben we gekeken naar twee kansrijke opties waarin privaat vastgoed al wordt ingezet voor de huisvesting van dak- en thuisloze jongeren. Het gaat om 1. jongeren huisvesten in leegstaand vastgoed en 2. jongeren huisvesten in leegstaande kamers bij particulieren.

De gebruikte bronnen zijn weergegeven in bijlage 2. Aan het einde van het hoofdstuk beoordelen we in hoeverre deze bestaande opties passen bij de criteria uit hoofdstuk 1.

Twee opties van benutting leegstaand privaat vastgoed

1. Jongeren huisvesten in leegstaand vastgoed

Dit betreft onder andere de opties anti-kraak of tijdelijke verhuur op basis van de Leegstandwet. Dit zijn goedkope en flexibele oplossingen. We kunnen hier drie mogelijkheden in onderbrengen.

Mogelijkheid 1: Antikraak

Er zijn in Nederland veel partijen die antikraak of tijdelijke huur aanbieden. Er zijn geen landelijke regels voor antikraak wonen. De rechten en plichten van een antikraakbewoner verschillen per bureau. Het voordeel van antikraak wonen is de lage prijs. Het nadeel van antikraak wonen is vooral de onzekerheid. Daarbij geldt dat de bewoners het pand niet huren; ze maken er tijdelijk gebruik van. Er is sprake van een bruikleenovereenkomst; géén huurovereenkomst. Een groot verschil, want als huurder heb je wettelijk meer rechten. Zo kan een huurder niet zomaar uit zijn pand gezet worden. Ook hebben eigenaars van antikraakpanden het recht de woning te bezoeken. Op elk moment kan er dus iemand aan de deur komen om te controleren of de ruimte nog wel netjes wordt onderhouden. Bewoners worden net als gewone huurders geacht de woning in de oorspronkelijke staat terug te brengen. Vaak geldt een opzegtermijn van slechts 28 dagen.

Mogelijkheid 2: Tijdelijke verhuur

Wat lijkt op antikraak, is tijdelijke verhuur. Dit is een tijdelijke huurovereenkomst op basis van de Leegstandwet. Hierbij sluit men een tijdelijk huurcontract af met de huurder van minimaal een half jaar. Als een vergunning voor tijdelijke verhuur wordt verleend, dan zijn de artikelen van het Burgerlijk Wetboek op de overeenkomst van tijdelijke huur en verhuur niet van toepassing. Het komt erop neer dat de huurder na afloop van de tijdelijke huurovereenkomst géén aanspraak heeft op huurbescherming. Zowel bij tijdelijke huur als bij antikraak heeft de bewoner geen recht op vervangende huisvesting.

Mogelijkheid 3: Maatwerkprojecten

Er zijn mogelijkheden bij het specifiek ontwikkelen van (leegstaand) vastgoed voor doelgroepen. Het gaat hier niet om het tijdelijk bewonen van vastgoed met een andere bestemming, maar om het geschikt maken van bestaand vastgoed voor bewoning. Hierdoor vervallen de onzekerheid en gevraagde flexibiliteit die de voorgenoemde opties juist ongeschikt maken.

Bijkomend voordeel is dat er gericht kan worden gefaciliteerd in de behoefte van de doelgroep. Een voorbeeld van een partij die dit in de praktijk doet is het Utrechtse Socius. Zij biedt woonruimte aan, onder meer aan statushouders en jongeren. Daarnaast worden er bewust doelgroepen gemengd met bijvoorbeeld studenten ten behoeve van de sociale interactie. Ook laten zij toekomstige bewoners soms meeklussen in het geschikt maken van de woningen. Socius heeft dertien woonlocaties in vier steden en al meer dan 5000 jongeren gehuisvest. Als aangegeven, de bronvermelding staat in de bijlage 2.

2. Jongeren huisvesten in leegstaande kamers bij particulieren

Hierbij wordt gekeken naar de mogelijkheid waarin particulieren een kamer in hun woning (tijdelijk) beschikbaar stellen aan jongeren die geen woonplek kunnen vinden. Dit hebben we ook onderzocht op basis van de good practices 'Kamers met Aandacht' en opvang van Stichting Passant.

Inspirerend voorbeeld 1: Kamers met Aandacht

Kamers met Aandacht is er voor jongeren tussen de 18 en de 23 jaar die uit de Jeugdzorg komen. Wanneer jongeren uit de Jeugdzorg uitstromen staan ze er in veel opzichten alleen voor. Zij hebben geen begeleiding meer, geen structuur en misschien het belangrijkste: geen netwerk om op terug te vallen. Hierdoor is de kans dat het mis gaat groter dan bij hun leeftijdsgenoten.

Het idee is dat particulieren een kamer aanbieden aan jongeren uit de Jeugdzorg. In veel gevallen komen zij in de Jeugdzorg terecht door ouders met problemen. Deze particulieren bieden een luisterend oor, houden een oogje in het zeil en creëren zo een eerste stap naar succesvol zelfstandig wonen. De jongeren ontvangen ook ambulante begeleiding. Dit gaat via organisaties die de jongeren aanmelden voor het project.

Kamers met Aandacht werkt met tijdelijke huurcontracten van minimaal één en maximaal vijf jaar. Deze is gekoppeld aan een begeleidingsovereenkomst voor de jongere en een vrijwilligersovereenkomst met de verhuurder. De begeleider van de jongere komt (de eerste zes maanden) minimaal één keer per week op bezoek en is het eerste aanspreekpunt. Daarnaast kunnen verhuurders ondersteuning krijgen vanuit Kamers met Aandacht en elkaar ontmoeten.

Ondanks dat het de nodige voeten in de aarde heeft om helpende wet- en regelgeving te organiseren, zijn de resultaten veelbelovend. Op dit moment zijn er elf gemeenten aangesloten. Veertig mensen hebben een kamer aangeboden en zeventien jongeren zijn al verhuisd. Er zijn Kamers met Aandacht gerealiseerd bij alleenstaanden, stellen, in woongroepen en in een studentenhuis.

Inspirerend voorbeeld 2: Stichting Passant

Bij Stichting Passant vinden individuen en gezinnen een tijdelijk onderkomen in een woning in Den Haag. Er zijn geen toelatingscriteria voor wat betreft leeftijd, problematiek of achtergrond. Wel uitsluitingscriteria: mensen met te zware psychische problematiek of ernstige verslaving passen niet in het huis. Bewoners Frans en Anita hebben de stichting in het leven geroepen vanwege hun behoefte iets te betekenen voor hun medemens, en omdat ze zagen dat sommige mensen tussen wal en schip vallen in het reguliere zorg- en huisvestingsaanbod. Ze zijn nadrukkelijk géén ‘officiële begeleiders’ met ‘een behandelplan’. Ze hebben dus geen rol als begeleider, maar geven wel extra aandacht als iemand het moeilijk heeft. Ze geven een deel van hun privacy op, en nemen genoeg met minder woonruimte en een bescheiden leefstijl

Inmiddels wonen er zestien jaar mensen bij Frans en Anita in huis. De ‘dakgenoten’ komen bij hen via persoonlijke contacten, via de Kessler Stichting, de GGD, het Straatconsulaat, het Daklozenloket van de gemeente Den Haag, via kennissen, via het COC of Vluchtelingenwerk. Ze spreken vooraf geen tijd af dat iemand kan blijven. Gemiddeld verblijven mensen zo’n tweeënhalf jaar bij Passant om vervolgens zelfstandig te gaan wonen. Binnen het huis zijn regels die structuur en veiligheid bieden. Stichting Passant is eigenaar van het pand en alle bewoners betalen een bescheiden huur. Daaruit worden de kosten van hypotheek en onderhoud betaald.

Beoordeling van de opties aan de hand van de randvoorwaarden

Beide opties – huisvesting in leegstaand vastgoed, en huisvesting bij particulieren – betreffen alternatieve vormen van huisvesting, namelijk buiten de reguliere opvangorganisaties. Het zijn dus in potentie aanvullingen op de bestaande mogelijkheden. Wanneer deze opties benut zouden worden, is het wenselijk om ook scherp te hebben of deze voldoen aan de randvoorwaarden zoals gesteld in hoofdstuk 1. De analyse ziet er als volgt uit:

Randvoorwaarde	Optie 1: Jongeren huisvesten in leegstaand vastgoed	Optie 2: Jongeren huisvesten in leegstaande kamers bij particulieren
1. Tijdelijke vastigheid	Het wonen in leegstaand vastgoed brengt over het algemeen onzekerheid met zich mee (in het geval van antikraak het meest); de overeenkomst kan op zeer korte termijn worden opgezegd. De doelgroep heeft juist behoefte aan continuïteit en zekerheid en dit staat hier haaks op.	Bij particulieren is er minder sprake van onzekerheid; zij zullen jongeren niet zomaar op straat zetten.
2. Menselijke maat als basis	De jongeren zien graag een “maatje” dat tussen de jongere en de hulpverlener in staat, op wie je altijd terug kunt vallen. In leegstaand vastgoed is dit maatje niet aanwezig, of niet altijd in de buurt.	De particuliere ‘verhuurder’ kan de functie van het “maatje” invullen en een oogje in het zeil houden, zonder direct dé begeleider te zijn. Hij/zij kan daarnaast ook de begeleider inschakelen als dat nodig is.

3. Serieuze betrokkenheid van hulpverleners	Hierover moeten afspraken worden gemaakt tussen de jongere en de hulpverlener zelf.	De particuliere verhuurder kan de brug slaan tussen de jongere en de hulpverlener.
---	---	--

Op basis van deze analyse kunnen we stellen dat tijdelijke huur minder geschikt lijkt voor de kwetsbare groep van dak- en thuisloze jongeren. Daarentegen lijkt de huisvesting in leegstaand vastgoed bij particulieren wel kansrijk. Tóch is er ook bij die (nieuwe) initiatieven nog ruimte voor innovatie en ontwikkeling, en dat is precies wat in de creatieve sessie op 5 november gedaan hebben. We zijn verder ingegaan op ideeën rondom het ontwikkelen van woonlocaties voor jongeren en het huisvesten van jongeren in private setting. Deze oplossingen zijn weergegeven in hoofdstuk 3.

HOOFDSTUK 3 – CREATIEVE OPLOSSINGEN

Drie concepten die passen bij de randvoorwaarden

Met de randvoorwaarden en de inventarisatie als uitgangspunt hebben we met de aanwezigen bij de eerste ronde nagedacht over praktische en werkbare oplossingen voor het huisvestingsprobleem voor dakloze jongeren. Uit deze brainstorm kwamen 3 kansrijke ideeën:

1. huurwoningen met een sociaal beheerder
2. de kangoeroewoning 2.0
3. co-living hotel met voorzieningen

Deze opties zijn in de sessie met de doelgroep getoetst op wenselijkheid. Het verslag hiervan is weergegeven in hoofdstuk 4.

1. Huurwoningen met een sociaal beheerder

Corporaties kunnen een belangrijk aandeel leveren aan het oplossen van de problematiek. Immers: zij zijn leverancier van woningen voor mensen met een minimum inkomen of bepaalde maatschappelijke problematiek waar ook dak- en thuisloosheid onder valt. Een corporatie heeft als belang dat zij zo weinig mogelijk 'last' wil hebben van huurders die hun huur niet betalen of overlast veroorzaken. Dit zou voorkomen kunnen worden door het instellen van een 'conciërge' of 'tante'; de sociaal beheerder.

Het concept is dat een woningbouwcorporatie in een cluster van woningen een aantal dak- en thuisloze jongeren huisvest, en één of meerdere van de woningen toewijst aan een huurder die een beheerdersrol op zich neemt. Deze sociaal beheerder houdt een oogje in het zeil, schakelt preventief met begeleidende organisaties en de corporatie, en zorgt voor sociale cohesie tussen de andere 'dakgenoten'. Dit levert voor iedereen een voordeel op. Jongeren hebben huisvesting, de corporatie voldoet aan de maatschappelijke verplichting (en heeft minder problemen) en de beheerder-huurder krijgt (bijvoorbeeld) korting op de huur of een andere compensatie.

Het aantal woningen kan variëren. Geschat wordt dat een aantal van vier à vijf werkbaar is, afhankelijk van het type bewoners. Maar wellicht is het voor jongeren die verder zijn in hun zelfstandige ontwikkeling wel mogelijk om in een groep van tien, of twintig bij elkaar te wonen. Wanneer de jongere zijn/haar zaken weer op de rit heeft, kan deze doorstromen naar een reguliere woning zodat deze plek door een ander overgenomen kan worden.

Een geïnstitutionaliseerde variant daarvan betreffen natuurlijk de 'omklapwoningen'. Verschil is dat dat nog zo gelieerd is aan de opvangorganisatie, dat de jongere dat als stigma kan beschouwen terwijl nou juist de wens bestaat in een 'normale' omgeving mee te doen. Een oogje in het zeil kan dit bewerkstelligen.

2. Kangoeroewoning 2.0

Zoals ook ouderen een aanleunwoning kunnen betrekken, is dat voor jongeren ook een mogelijkheid. Iedereen een eigen voordeur, en eigen voorzieningen, maar wel een gedeeld gevoel van gemeenschappelijkheid. Met name het sociale vangnet lijkt hierbij een meerwaarde te zijn en uiteraard is professionele begeleiding een randvoorwaarde.

De term ‘kangoeroewoning’ werd in dit verband meerdere malen genoemd. De officiële definitie van kangoeroewoning is een combinatie van twee (zelfstandige) woningen of wooneenheden onder één dak. De woonruimtes hebben elk een aparte voordeur en hebben een interne afsluitbare verbindingsdeur. Corporaties bieden dergelijke woningen aan waar vaak een zorgindicatie voor nodig is. Het gaat dan in veel gevallen over een gezin en een zorgbehoevende ouder.

Dit concept is ook in te zetten voor een familie die een dak- of thuisloze jongere tijdelijk wil helpen en ook als sociaal beheerder wil optreden. Corporaties kunnen dit dan als Kangoeroewoning 2.0 in de markt zetten. Een alternatief hierbij is dat particulieren die eerder als mantelzorger optraden en al een aanleunwoning hebben ingericht, de ruimte beschikbaar stellen voor een dakloze jongere.

Het moet mogelijk zijn om zonder negatieve financiële consequenties deze optie uit te voeren. Regels in huis over eventuele gemeenschappelijke voorzieningen – zoals de tuin of wasfaciliteiten – worden vooraf bepaald, leefregels over samen koken, samen eten en samen schoonmaken ook. Bij een kangoeroewoning heb je allen hetzelfde adres en is er sprake van een gezamenlijke huishouding. Dit heeft vaak gevolgen voor toeslagen, zoals de welbekende kostendelersnorm. Dit moet worden opgelost wil het aantrekkelijk zijn voor een grotere groep mensen.

3. Co-living hotel met voorzieningen

De derde optie wordt mogelijk door bestaand leegstaand vastgoed. Een mooi voorbeeld hiervan is de huisvesting die tijdelijk heeft plaatsgevonden in het voormalige gebouw van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Hier werden statushouders, studenten en starters op de woningmarkt gehuisvest.

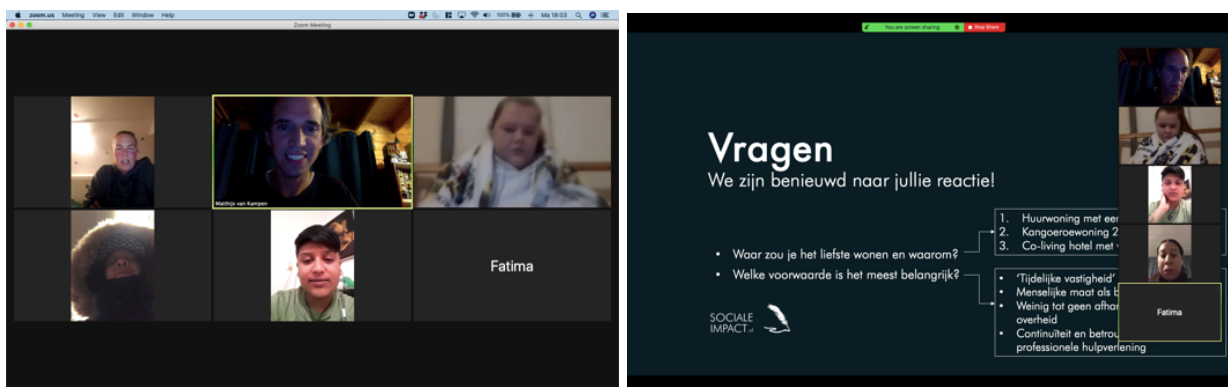
De opzet van het pand leende zich goed voor het omvormen tot woonruimte, met als bijkomende voordeel dat er op de benedenverdieping ruimte gecreëerd kon worden voor start-ups, kleinschalige bedrijfjes, horeca en sportvoorzieningen. Zo kwamen de verschillende doelgroepen op natuurlijke wijze met elkaar in contact en kon met laagdrempelig kennismaken en contact leggen. Omdat er ook verbinding werd gelegd met de buurt (door de projectontwikkelaar, de gemeente en de begeleidende organisatie) was er geen sprake van het NIMBY-effect (not in my backyard).

In dit voorbeeld was de tijdelijkheid een grote bottleneck die in geval van dak- en thuisloze jongeren niet zou bijdragen aan herstel of ontwikkeling. De huidige coronacrisis kunnen we in dit verband als grote kans zien; veel kantoorvastgoed staat leeg en blijft leeg omdat het thuiswerken een hoge vlucht heeft genomen. Deze kantoren kunnen worden getransformeerd in dergelijke co-living hotels waardoor het tijdelijke karakter verdwijnt. Daarnaast worden veel gebieden op dit moment geherstructureerd en kan een dergelijk concept vanuit de planvorming meegenomen worden en daarmee een geheel eigen karakter aan het gebied meegeven of juist behouden wanneer dit past.

HOOFDSTUK 4 – REFLECTIE OP DE HUISVESTINGSCONCEPTEN

Drie belangrijke reacties van ervaringsdeskundigen

We hebben de randvoorwaarden en de concepten getoetst bij, en verrijkt met de reflecties van jongeren die deel uitmaken van de Achterban van het Straatconsulaat in Den Haag. Deze jongeren³ hadden ook tijdens de sessie op 10 september een belangrijk aandeel. In dit hoofdstuk citeren we uit de sessie(s) waaraan zij hebben deelgenomen en op basis daarvan beschrijven we vervolgcities in hoofdstuk 5.

Inzichten van de jongeren

Hieronder volgt een bloemlezing van wat de jongeren tijdens de meeting hebben genoemd over de drie huisvestingsconcepten.

1. Huurwoningen met een sociaal beheerder

De jongeren hechten waarde aan de aanwezigheid van een sociaal beheerder (zie hierboven). Ze herkennen deze optie, maar meer als vorm van samenwonen in één huis onder professionele hulpverleners. Daarnaast zijn huurwoningen voor jongeren prima om ook financieel aan bij te dragen. Wel is privacy van groot belang.

'Ik heb op een groep gewoond bij Jeugdzorg. Onder begeleiding.'

- Sylvana

'We kunnen prima huur betalen. Bijvoorbeeld uit een baantje of een uitkering.'

- Vaish

'Ik wil gewoon een plek voor mezelf.'

- Lisa

³ Uiteraard hebben de betrokken jongeren ermee ingestemd dat we de uitspraken in dit rapport opnemen en daarbij hun namen vermelden.

2. Kangoeroewoning 2.0

Deze optie komt de jongeren bekend voor, waarbij de 'sociaal beheerder' in hun geval een pleegouder of hulpverlener was.

'Deze optie lijkt op een aanleunwoning waar ik woonde in Wassenaar. Er waren twee huizen en ik woonde in een huis met drie huisgenoten en we hadden gezamenlijke voorzieningen. Naast ons woonden pleegouders die ons in de gaten hielden. Elke week gingen we erheen om een hapje te eten. We konden wel zelf doen en laten wat we wilden en dat was goed.'

- Fatima

'Ik ben gewoon op zoek naar een plekje voor mezelf. Een kangoeroewoning zou ik wel aannemen.'

- Sylvana

'Dit lijkt op een Gezinshuis van Jeugdformaat. Deze gingen in 2015/2016 dicht. Er waren te weinig pleegouders. En er werd bezuinigd op de aanleunwoningen. Er zijn nu iets van drie van deze huizen in Den Haag. En dat is veel te weinig.'

- Vaish

3. Co-living hotel met voorzieningen

Dit concept wordt met minder enthousiasme ontvangen:

'Ik zie mezelf er niet wonen. Dat wordt chaos. Je hebt al veel meegemaakt en dan wil je niet nog een keer in een vieze keuken en badkamer zitten.'

- Lisa

'Het is niet chill als alles vies is.'

- Vaish

'Het lijkt meer iets op een studentenhuis. Het is misschien goed voor HBO-studenten. Zij zitten echt wel in een andere fase dan wij die uit de shit komen. Dat is geen goede combinatie. Je moet goed kijken wie je bij elkaar zet.'

- Fatima

Reflectie op de zoommeeting

Uit de feedback kunnen we een aantal noties halen, waar we in het volgende hoofdstuk op doorgaan.

- De randvoorwaarden zijn met ervaringsverhalen onderschreven. Deze moeten dus een centrale plek krijgen binnen de uitwerking van de concepten.
- Het concept van 'sociaal beheerder' is nog relatief onbekend. Meer wordt er gedacht in termen van pleegzorg of professionele begeleider. Het lijkt wel aan te slaan.
- De huisvestingsconcepten 1 en 2 werden herkend als concepten die ook binnen de Jeugdzorg worden gehanteerd. Hier kunnen we mee verder.
- De jongeren waren het vaak met elkaar eens. Uiteraard geldt hier dat we met een beperkte groep hebben gesproken, dus is het verstandig om deze concepten bij een grotere groep te toetsen en meerdere concepten naast elkaar te ontwikkelen en te laten bestaan. Maatwerk blijft het devies.

HOOFDSTUK 5 – HET VERVOLG

Drie acties voor een succesvol vervolg

Hoe nu verder? Hoe kunnen we de puzzel kloppend maken? We hebben drie acties gedestilleerd om te zorgen dat innovatieve huisvesting meer voet aan de grond krijgt. De ideeën zijn namelijk te realiseren, alleen we moeten het juiste klimaat scheppen om het voor elkaar te krijgen. Dit zijn: integreren van de welzijns- en vastgoedwereld, positieve beeldvorming via marketing & communicatie en leren wat er al is. Hiermee kunnen we samen de puzzel kloppend maken.

1. Integreren van de welzijns- en vastgoedwereld

Eén van de meest in het oog springende uitspraken tijdens de sessie was: “Het is geen ruimtelijk probleem, het is geen financieel probleem en het is geen bouwkundig probleem. Het is de politieke wil die dit kan oplossen.” De deelnemer doelde hiermee op de voorwaarden die de gemeente bij met name transformatielocaties en herstructurering van gebieden kan opleggen aan projectontwikkelaars. Hiermee werd duidelijk dat de wereld van vastgoed en van welzijn niet of nauwelijks, en al helemaal niet structureel, bij elkaar komen. Hier moeten we oplossingen voor formuleren. Wat zijn concrete vervolgstappen?

1. *Opzetten van een landelijke Taskforce ‘Dakgenoten’*

We bevelen aan om centraal vanuit het kabinet een team in het leven te roepen bestaande uit een aantal experts uit de welzijns- en vastgoedwereld. De ambitie: NUL jongeren zijn in Nederland dakloos. Deze deelnemers komen vanuit meerdere ministeries en gemeenten, aangevuld met landelijke koepels zoals AEDES (koepel van woningbouwcorporaties) en kenniscentra, grote projectontwikkelaars, lokale spelers, onderwijsinstellingen en innovatieve bureaus. Deze groep denkt na, en onderneemt concreet actie op de vraag: hoe kan de samenwerking tussen de publieke en private wereld op dit thema beter vormgegeven worden? Concreet bestaat de output uit het aanjagen van lokale initiatieven, het ontwikkelen van handvatten en zelfs (universele) business cases of kosten-baten-analyses om lokale samenwerking te stimuleren en concepten op weg te helpen.

‘Vanuit maatschappelijk perspectief zijn projectontwikkelaars bereid om mee te denken.

- Wout vd Heijden

2. *Stimuleren van decentrale samenwerking*

Als het gaat om huisvesting van dak- en thuisloze jongeren, zijn dit politiek gezien gescheiden werelden. Bij OCW zit de WMO (welzijn), bij SZW zit vaak de multiproblematiek (schulden, etc) en fysieke huisvesting zit bij Stedelijke Ontwikkeling. Dit betekent dat je met drie wethouders en drie diensten te maken hebt die elk hun eigen werkwijze en cultuur hebben. Dat maakt het ingewikkeld om éénduidige oplossingen te komen; de ene wethouder denkt vanuit de mens-kant, maar heeft te weinig kennis over stenen en vice versa.

‘Maar dit moet wel worden aangewakkerd!’

- Sabine van Meeteren

We stellen voor om in een aantal pilotgemeenten het gesprek te starten en te bespreken in hoeverre de werelden bij elkaar zijn, en hoe ze nog dichter tot elkaar kunnen komen. De vraag die centraal staat is hoe we dit thema in gebiedsontwikkeling een plek kunnen geven. Bijvoorbeeld in de herstructurering van een gebied. Hieruit volgen afspraken hoe ze meer duiding kunnen geven aan het veelgebruikte adagium: “In dit gebied moeten 30% sociale huurwoningen komen” en op welke manier innovatieve huisvestingsconcepten voor dak- en thuisloze jongeren een kans krijgen, naast andere belangrijke doelgroepen als bv. statushouders of (verstandelijk) beperkten.

3. *Aanjagen van lokale (herstructurerings)projecten*

De gescheiden werelden moeten elkaar beter leren vinden en dat gaat het beste wanneer dit in de praktijk wordt gebracht bij bestaande (herstructurerings)projecten die in de planfase zitten. We bevelen aan om een aantal van de deze bestaande samenwerkingen, zoals het herstructureringsgebied ZOHO in Rotterdam waar ook de daklozenopvang zit, te onderzoeken en het gesprek aan te gaan hoe innovatieve huisvesting voor dak- en thuisloze jongeren kan worden gerealiseerd. Om dit te stimuleren helpt het om centraal vanuit de Taskforce handvatten te bieden, maar ook om bijvoorbeeld in de onderzoeksfase kosten te dekken of opstart mede te financieren.

‘Ik ga contact opnemen met de Nico Adriaans Stichting om te horen hoe zij binnen ZOHO hun nieuwbouw voor zich zien en of ze rekening houden met de begeleiding.’

- Wout vd Heijden

2. **Positieve beeldvorming via marketing & communicatie**

“Het probleem van dak- en thuisloosheid” is het problematiseren van het probleem. De *framing* van innovatieve concepten is van levensbelang voor het slagen van projecten. We moeten dus kijken naar USP’s in gebiedsontwikkeling. Een “co-living hotel” klinkt positiever en constructiever dan “een flat voor dakloze jongeren”, dat eerder wordt geassocieerd met negatieve zaken als overlast. Concrete actiepunten zijn de volgende, die ook vanuit de Taskforce in- of aangevuld kunnen worden:

1. *Sociale duurzaamheid als asset*

Introduceer ‘sociale duurzaamheid’ als asset om je als gemeente beter te profileren en als bouwer en ontwikkelaar je sociale gezicht te laten zien. Daarmee komt het thema hoger op de agenda en is de doelgroep dak- en thuisloze jongeren niet meer iets voor erbij, maar een uitgangspunt van gebiedsontwikkeling. Een goede start voor deze introductie is de vastgoedbeurs Provada. Deze beurs heeft de afgelopen jaren een transitie doorgemaakt richting duurzaamheid in de zin van ‘goed doen voor het milieu’, wat laat zien dat ook een traditionele markt in staat is te veranderen.

2. *Introduceren van de term ‘dakgenoten’*

Een tweede actie is het communiceren naar burgers wat er wél kan en welke positieve resultaten worden geboekt wanneer dak- en thuisloze jongeren een kans krijgen in een woonomgeving die past. Juist positieve geluiden die de buurt niet verwachten, werken de-stigmatiserend en geven ook een signaal naar de ‘dakgenoten’: wij doen ertoe. Jongeren positief in het nieuws laten komen helpt dus ook om particulieren te verleiden om als ‘sociaal beheerder’ aan de slag te gaan.

3. *Uitwerken van de functie van 'sociaal beheerder'*

De functie van 'sociaal beheerder' verdient het om een serieuze plek te krijgen in de oplossing. Deze persoon heeft geen verantwoordelijkheid die een pleegouder of hulpverlener heeft, maar speelt wel een enorm belangrijke rol in het leven van een dakloze jongere. Juist het informele en menselijke contact zonder directe voorwaarden of consequenties lijkt kansrijk om jongeren te laten groeien, hun leven weer op de rit te krijgen en hen door te laten stromen naar een reguliere woning.

3. Leren van wat er al is

Sommige elementen van de in het bovenstaande beschreven concepten worden in de praktijk al toegepast. Het is dan ook een gemiste kans wanneer deze ervaringen niet worden meegenomen in het vervolg. De volgende concrete stappen liggen dan ook voor de hand, die door de Taskforce kunnen worden verzameld en verspreid.

1. *Brede inventarisatie van huisvestingsconcepten*

We bevelen aan om een brede inventarisatie te laten uitvoeren naar allerlei woonvormen die op dit moment in Nederland voorkomen. Tijdens onze inventarisatie stuitte we al op meerdere particuliere best practices zoals wooncommunity's a la <https://startmotor-rotterdam.nl/> en 'Nederland, skills in de stad'. Bij deze inventarisatie kan worden gekeken in hoeverre de randvoorwaarden zoals beschreven in hoofdstuk 1 gelden en daarmee dus geschikt zijn voor deze doelgroep.

Inspirerend voorbeeld: Nederland, skills in de stad

Sociaal-maatschappelijke vraagstukken als schooluitval en jeugdwerkloosheid zorgen voor circa 145.000 jongeren zonder startkwalificatie. Met het project Skills in de stad willen het Rijksvastgoedbedrijf en de Rijksbouwmeester leegstaand publiek vastgoed inzetten om arbeidsparticipatie aan de onderkant van het functiegebouw te bevorderen. Door leren, werken, wonen en coaching in combinatie aan te bieden in een concreet gebouw, worden gemeenten, bedrijfsleven, onderwijs en andere partijen in staat gesteld om de doelstellingen uit het regeerakkoord met betrekking tot arbeidsparticipatie, mbo-onderwijs en integratie beter en sneller te realiseren.

Bron: <https://www.rijksvastgoedbedrijf.nl/vastgoed/projecten-in-uitvoering/nederland-skills-in-de-stad>

2. *Kennismaken met Jeugdzorg*

Een specifieke inventarisatie bij Jeugdzorg is waardevol. Uit het gesprek met de jongeren bleek dat zij al met veel type woonvormen werken, maar niet altijd duidelijk is wat er met deze woningen is gebeurd in de loop van de jaren. Bestaan deze woonvormen nog? Wat gebeurt er nu met deze huizen? Wat is de status van eventuele bezuinigingen? En wat kunnen we hiervan leren?

3. *Houd rekening met maatwerk!*

Zoveel mensen, zoveel wensen. Dat geldt ook in dit verband. Dat betekent dat we moeten leren van een grote hoeveelheid situaties, wensen en voorkeuren. Het CBS zegt immers: "Nederland telt in 2018 12.600 dakloze jongeren tussen de 18 en 30 jaar. Hiervan is 22 procent vrouw en 78 procent man. In vergelijking met de totale populatie daklozen verblijven jongeren relatief vaak in de vier grote steden en hebben ze vaker een niet-westerse achtergrond." Zeker bij huisvesting is maatwerk de sleutel tot succes en het laatste stukje van de grote puzzel.

BIJLAGE 1 – INPUT VANUIT EERDERE SESSIES

Belangrijkste aanbevelingen en aandachtspunten uit de eerste creatieve sessie (14 en 16 oktober 2019)

Onderdeel 1: Input van de jongeren

- **Continuïteit in de hulpverlening**

De jongeren willen vastigheid in begeleiding gedurende het traject en geen hulpverleners die steeds weer komen en gaan. Een oplossing kan zijn een overkoepelend “maatje” dat tussen de jongere en de hulpverlener in staat, op wie je altijd terug kunt vallen. Dit kan bijvoorbeeld een familielid zijn, een buurvrouw of iemand van school.

- **Meer oog voor het sociale netwerk**

Hulpverleners willen het vertrouwen winnen van de jongere en soms gaat dat ten koste van het eigen sociale netwerk van de jongere; daar is geen ruimte en tijd meer voor. Dat werkt goed op de korte termijn, maar niet op de lange termijn wanneer de hulpverlener weg is en er een gat valt tot de nieuwe hulpverlener komt. Meer aandacht voor het behoud van het sociale netwerk helpt om je leven op de rit te krijgen en te houden. Vriendschappen zijn namelijk erg belangrijk voor de jongeren.

- **Meer vastigheid: niet steeds naar een andere plek verhuizen**

Jongeren willen een eigen plek hebben om te wonen en niet steeds van instelling naar instelling moeten verhuizen, zonder dat het duidelijk is waarom of wat hun nieuwe plek wordt. In de tijd dat je aan het wachten bent op een volgende plek, ben je niet bezig met je persoonlijke ontwikkeling. Overigens: dit staat nog los van het probleem dat er onvoldoende geschikte en betaalbare woningen beschikbaar zijn.

- **Meer adequate hulp op school**

Jongeren ervaren de hulp die schoolmaatschappelijk werkers bieden niet altijd als voldoende passend. Ze worden soms uit de klas gehaald, waardoor klasgenoten weten dat “er iets mis is”. Vervolgens komen ze in een “klein kamertje” terecht waar ze niet de vrijheid voelen open te praten. Het is beter wanneer de school rekening houdt met deze situatie en parate kennis heeft waar je heen kan, bv. het Straat Consulaat. Dat voorkomt stigmatisering én het tijdig geven van de juiste informatie draagt bij aan preventie.

- **Privacy gewenst, net als bij de huisarts/ bij dokters**

Bij minderjarigen worden gesprekken soms gevoerd met hun ouders erbij, of vertellen de hulpverleners aan de ouders wat de jongere gezegd heeft. Dit kan leiden tot loyaliteitsconflicten en angst waardoor jongeren niet meer vrijuit spreken. Ouders zouden zo min mogelijk betrokken moeten zijn bij het probleemgesprek en uitspraken mogen niet zonder toestemming van de jongere aan de ouders worden verteld. Een andere optie: laat de hulpverleners met de jongere bespreken wat deze gaat vertellen. Dit geldt ook voor rechters, die de wens van de jongere om het niet te vertellen aan de ouders, niet altijd honoreren.

- **Luisteren naar de jongeren voor betere motivatie**

Hulpverleners zouden meer beter moeten luisteren en moeten denken in het belang van de jongere, in plaats van zeggen: “jij hebt echt déze hulp nodig”. Hulpverleners bepalen niet de toekomst van de jongere, dat doet de jongere zelf! Eventuele fouten die in dit traject worden gemaakt, hebben gevolgen voor de jongere, terwijl de hulpverlener alweer vertrokken is. Daar moeten ze zich bewust van zijn.

Een oplossing zou kunnen zijn dat hulpverleners meerdere opties bespreken, zodat de motivatie groter is om met de gekozen oplossing aan de slag te gaan. Daarbij moet ook de parate kennis bij de hulpverleners omhoog: wat moet de jongere bijvoorbeeld doen als hij/zij 18 wordt? Het heeft namelijk financiële consequenties als voorzieningen zoals studiefinanciering, uitkering, etc. te laat of niet aangevraagd worden.

- **Beter aansluiting van de voorwaarden**

Om bij het JIT te komen, moet je eerst in de nachtopvang hebben gezeten. Je moet namelijk kunnen aantonen dat je een noodgeval bent en echt nergens anders meer terecht kan. Ook bv. de eis dat je 3x de huurprijs moet verdienen om een woning te mogen betrekken, is niet haalbaar voor veel jongeren. Zo kom je als kwetsbare jongere niet verder en blijven de negatieve gebeurtenissen zich opstapelen.

- **Centrale plek voor alle informatie**

De jongeren willen graag precies weten waar ze terecht kunnen met al hun vragen en daar direct de juiste antwoorden op krijgen. Dus niet een antwoord als: “je zou dat eens kunnen proberen” of “daar kun je misschien heen” want dat is te vaag en te vrijblijvend.

- **Ervaringsdeskundigen op de groep**

De jongeren vinden het lastig dat ze op de groep te maken hebben met hulpverleners die hun situatie niet zelf hebben meegemaakt, of met hulpverleners die nog maar relatief weinig ervaring hebben. Ze hebben behoefte aan mensen die zich in kunnen leven in hun situatie.

De jongeren begrijpen dat dit niet van de ene op de andere dag geregeld is, maar een training van ervaringsdeskundigen waar hulpverleners echt voor open staan, zou al kunnen helpen.

- **Meer awareness voor de problematiek**

De jongeren vertellen graag hun verhaal om de situatie te verbeteren en te zorgen dat anderen niet in de situatie terechtkomen. Daar zouden we meer gebruik van moeten maken!

Onderdeel 2: Input van de professionals en betrokken hulpverleners.

- **Drempelloze opvang**

De reguliere opvang heeft geen plek voor jongeren met psychische problematiek en problematisch gedrag, terwijl deze groep juist zo kwetsbaar is. Iedereen zou welkom moeten zijn, zelfs bij de nachtopvang, om te zorgen dat de situatie niet verslechtert. Ook moet er worden geïnvesteerd in goed getrainde hulpverleners op de opvang om met deze problematiek om te gaan. Een idee is om de Opvang Verwarde Personen uit te breiden van 4 uur naar bv. een aantal dagen.

- **Stimuleer doorstroom via particuliere initiatieven**

Jongeren blijven 'hangen' in de reguliere voorzieningen, omdat er geen doorstroommogelijkheden zijn vanwege een gebrek aan (betaalbare) woonruimten. Daardoor is er ook geen instroom mogelijk voor nieuwe cliënten, en vallen zij buiten de boot. Tegelijkertijd zijn er particulieren (individuele Haagse burgers) die bereid zijn om voor kortere of langere tijd een kamer in hun huis ter beschikking te stellen. Een inspirerend voorbeeld is 'De Passant'. De huidige regelgeving is gecompliceerd en weerhoudt mensen van het openstellen van hun huis voor anderen, bijvoorbeeld omdat ze door de kostendelersnorm worden gekort op hun uitkering of AOW. Dat is een gemiste kans, want deze initiatieven kunnen zorgen voor verlichting bij de reguliere opvang én kunnen jongeren tijdelijk een passende plek bieden, waarmee dakloosheid kan worden voorkomen.

- **Geef hulpverlening een gezicht**

Veel hulpverleners zien de doorverwijzing naar een andere organisatie als 'black box'. Ook zien professionals (bv. het ROC, de politie, huisartsen) soms aankomen dat het verkeerd gaat, maar is het onduidelijk waar je dat kunt melden en dat frustrereert. Een levend netwerk van hulpverleners kan hierin helpen: niet denken vanuit instanties, maar vanuit collega's. Ook is er behoefte aan meer inzicht in de thematiek en (nieuw) regelgeving (bv. kennis over LVB, afspraken met woningbouwcorporaties en convenantswoningen, het nut van urgentieverklaringen, etc.) en een overzicht van lopende en afgeronde projecten en pilots.

- **Eén onafhankelijke 'cliëntondersteuner' tijdens het hele traject**

Veel professionals merken bij hun cliënten hoe lastig het is om steeds weer een nieuwe hulpverlener te hebben en opnieuw je verhaal te moeten doen. Dat kan worden opgelost door één casemanager aan te stellen, waarbij het niet uitmaakt vanuit welke instantie dit is. Bij de overdracht naar een andere hulpverlener blijft deze persoon betrokken.

- **Extra aandacht voor LVB**

Jongeren met een lichtverstandelijke beperking (LVB) zijn extra kwetsbaar wanneer zij dak- of thuisloos raken. Daar komt bij dat bewezen is dat het IQ onder stress daalt (waardoor de vermogens om goede beslissingen te maken afnemen). Dit pleit ervoor om de kennis te vergroten van deze specifieke doelgroep bij professionals die hier niet automatisch kennis van hebben/mee in aanraking komen, bv. over voorzieningen specifiek voor LVB'ers.

- **Hulp op locatie**

In de praktijk komen veel jongeren niet aan op de plek aan waar ze hulp kunnen krijgen. Het past bv. niet in de agenda of de wachttijd is te lang, waardoor 'het momentum' weg is. Ook is de fysieke afstand soms een probleem: voorzieningen zijn moeilijk te bereiken met OV en reizen kost geld. Kom daarom naar de jongere toe, is de oproep: op school, in de opvang, in de woonvoorziening etc. Er zijn al goede ervaringen met de GGZ en schuldhulpverlening waar we gebruik van kunnen maken. Dit kan ook positief werken in de beeldvorming: de associatie met de GGZ is bij jongeren vaak negatief en wanneer de GGZ-psycholoog op locatie komt, neemt dat drempels en vooroordelen weg.

- **Flexibilisering voorwaarden om hulpverlening te kunnen verbeteren**

De huidige regelgeving zorgt ervoor dat het probleem eerder toe- dan afneemt. Bekend is de moeizame overgang van 18- naar 18+. Daarnaast heeft de kostendelersnorm geleid tot "een explosieve toename" van het aantal dakloze jongeren. Ook zorgt de AVG ervoor dat instanties minder gemakkelijk gegevens van (potentiële) dak-/thuislozen kunnen doorgeven (waardoor de hulpverlening onnodig stopt). Tevens is een doorverwijzing vanuit de huisarts nodig voor financiering vanuit de zorgverzekeraar, terwijl hulp op (zeer) korte termijn geboden is en sommige dak-/thuislozen niet (eens) verzekerd zijn. De vraag is of het belang van de cliënt niet zwaarder moet wegen dan deze regelgeving en dat uitzonderingen die de gemeente in specifieke gevallen soms maakt, geen structureel karakter moeten krijgen.

- **Passende woonruimte creëren binnen leegstaande gebouwen**

Het is bekend dat er onvoldoende woonruimte beschikbaar is, en we op zoek moeten naar creatieve oplossingen. Vaste woonruimte is namelijk van cruciaal belang voor het welzijn van de jongeren. We kunnen mogelijk leegstaande gebouwen benutten en er (tijdelijke) woonruimte van kunnen maken, zoals in het voormalige gebouw van het Ministerie van Sociale Zaken (waar statushouders onder begeleiding van het JIT en starters op de Haagse woningmarkt/ studenten samenwonen).

- **Regio-overstijgende hulp bieden**

Professionals uit randgemeenten hebben minder met nijpende problematiek te maken, maar kunnen ook op minder voorzieningen een beroep doen. Daarom werd een oproep gedaan dat deze hulpverleners ook gebruik kunnen maken van informatie, expertise en voorzieningen uit de centrumgemeente Den Haag, danwel de beschikking krijgen over vergelijkbare voorzieningen.

- **Aan de slag!**

Alle aanwezigen hopen op verbetering! Dat is een positief uitgangspunt en dat geeft motivatie om hiermee aan de slag te gaan. Iedereen sprak over een enorm positieve opbrengst: partijen/organisaties/personen hebben elkaar leren kennen en gemerkt dat dit het werk vergemakkelijkt. Genodigden vanuit de gemeente waren wegens omstandigheden verhinderd en alle aanwezigen gaven aan dat de gemeente een zeer belangrijke partner is en dus betrokken moet worden bij het vervolg.

BIJLAGE 2 - BRONNEN

Bronnenlijst bij de inventarisatie

- <http://www.antikraak-wonen.nl/antikraak-wonen/>
- <https://www.adhocbeheer.nl/woonruimte/antikraak-wonen>
- <https://www.sociuswonen.nl>
- <https://nl.cameloteurope.com/camelotcares/vluchtelingen-haarlemmermeer>
- <https://www.iedereenondereendak.nl/wat-er-al-gebeurt/jongeren/kamers-met-aandacht>
- <https://kamersmetaandacht.nl/>
- <https://www.mantelzorg.nl/>
- <https://vastgoedbeschermer.nl/antikraak/wat-is-anti-kraak>
- <https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/substantieel-meer-betaalbare-woningen-nodig-voor-huisvesting-economische-daklozen/>
- <https://www.vps-nl.com/leegstandbeheer/bescherm-uw-vastgoed/contractvormen>
- <https://www.vps-nl.com/leegstandbeheer/antikraak/wonen>
- <https://www.villex.nl/leegstandsbeheer/huisvesting-statushouders>
- <https://www.vpro.nl/argos/lees/nieuws/2020/gemeenten-kunnen-aanwas-daklozen-niet-meer-behappen.html>